

Nachrichten für Dokumentation. Zeitschrift für Information und Dokumentation. Frankfurt a. M., 24 (1973)1—6.

Ze v poročilu o prejšnjem letniku revije smo omenili, da je bilo oktobra 1972 v Bad Dürkheimu zborovanje nemških dokumentalistov. Tematska prva številka letnika 1973 objavlja vrsto referatov s tega zborovanja, posvečenih skupni temi, namreč porabnikom informacij. O osnovni problematiki porabnikov v dokumentaciji in informaciji je govoril S. Balke (str. 2—9) in ugotovil, da je porabnik v zvezni republiki Nemčiji še vedno v ozadju raziskav, čeprav se rado poudarja, da osebna stika pri prenosu informacij ni mogoče pogrešati; vse premalo je namreč razvito teoretično razumevanje informacijskih procesov. Ozko grlo pomeni zlasti instrumentarij, ki naj bi zagotovil odmevnost porabnikov na informacijske sisteme, pri čemer lahko pomagata le sistemska analiza in komunikacijske raziskave. Razviti je potrebno obsežno teorijo, ki bo upoštevala porabnika kot posameznika, kot člana skupine porabnikov in kot reševalca problemov; kot posameznik je porabnik tudi sistem, ki sam sprejema in obdeluje podatke, v skupini je medosebni posrednik informacij, njegova logika pa ga usposablja tudi za to, da iz dobljenih podatkov rešuje vprašanja po lastnem »informacijskem vedenju«. — O sistematiki raziskav o porabnikih v ZRN je predaval G. Wersig (str. 10—14). Pri nas, pravi avtor, jo opredeljujejo trije dejavniki: dasi je bil v pojmovanju informacijske dejavnosti porabnik vedno prisoten, je bila pod vplivom tradicionalnega bibliotekarstva njena osrednja točka le dokument, ne pa porabnik; dasi bi ga kot takega lahko sami odkrili, smo porabnika kot temeljno kategorijo informacijskega procesa opredelili šele receptivno, pod vplivom Amerike; in ker smo se posvečali pred-

vsem znanstvenemu proučevanju dokumentacije same, zato raziskave o porabniku niso nastale na našem strokovnem področju, ampak na področju drugih disciplin, predvsem v sociologiji in socialni psihologiji. Pri iskanju boljšega komunikacijsko teoretičnega modela poskuša avtor najprej točneje opredeliti pojme: porabnik, dejanski porabnik, domnevni porabnik in možni porabnik, nato pa oriše model, ki naj bi vključeval štiri osnovna raziskovalna področja: a) raziskave o informacijskih tokovih, to je o poteh, po katerih hodi podatek od proizvajalca do potrošnika; te sistematične raziskave naj bi ustvarile opisni atlas strokovnih komunikacij; b) analiza porabnikov bi po že znanih modelih upoštevala fizične, jezikovne, politične, ekonomske in druge vidike, ki opredeljujejo informacijsko vedenje porabnikov; c) raziskava uporabe bi se ukvarjala s samim informacijskim vedenjem porabnikov in d) analiza koristnosti pa končno še s subjektivnim in objektivnim okoliščinam porabnikov. — W. Kschenka je govoril o problemih in možnostih tipologizacije porabnikov (str. 15—20), pri čemer razume kot tipično tisto skupino porabnikov, ki imajo primerljive informacijske potrebe. Taka klasifikacija je mogoča samo ob upoštevanju medsebojnih odnosov porabnika z naravnim in družbenim okoljem, te pa lahko odkrijejo le empirične družbene raziskave pojavov in struktur v informacijskem procesu porabnikov. Na primerih pokaže avtor nekaj dejavnikov (jezikovni sistem, krog strokovnjakov kot »nevidni sistem — invisible college« in poklicni sistem), ki bi lahko določali značilne obsege informacijskih potreb posameznih skupnih porabnikov. — Tem teoretičnim razpravam sledita v isti številki revije še dva praktična prispevka: skupina avtorjev je sestavila »Ana-

lizo potreb porabnikov na osnovi statistike njihovih zahtevkov« (v socialno medicinski dokumentaciji v Bielefeldu; str. 21—28), G. Tittlbach pa govori o »Navadah porabnikov in njihovih potrebah po informacijah« (po izkušnjah dokumentacijskega centra v Münchnu; str. 29—36).

Kot v vseh zadnjih letnikih revije je tudi v tem prisotna problematika reforme UDK sistema. C. W. Petersen ugotavlja v članku »UDK in abecedni tezaver: tekmeča ali soseda?« (št. 2, str. 52—59), da sta oba sistema, kljub svoji izredni podobnosti (saj ima tudi UDK v svojem splošnem kazalu pravi abecedni tezaver), namenjena pravzaprav povsem različnim ciljem in da sta oba, vsak za svojo rabo, tudi najbolj ustrezno zgrajena. Po njegovem je sedanja tragika UDK zlasti v tem, da njeni zagovorniki ne vidijo te razlike in da hočejo UDK »po vsej sili« usposobiti tudi za cilje, ki jim bolj odgovarjajo tezavri, s tem pa onesposabljuje UDK tudi za doseg lastnih ciljev. Avtor, ki se je nad 20 let ukvarjal z UDK in tezavri v metalurški dokumentaciji, trdi, da je skrajni čas, da se UDK zopet zave teh svojih pravih ciljev. UDK je bila ustvarjena kot »sistematični bibliotečni katalog za knjige«. Vsebina knjig je kljub njihovi obširnosti zvečine zajeta v razmeroma splošnih in zato kratkih in enostavnih naslovih. Bibliotečni sistem, ki urejuje knjige po vsebini, mora imeti to lastnost, da zadovoljuje večino porabnikov zlasti s svojo preglednostjo in prilagoditvijo njihovem stanju znanja; le-ti naj bi z najmanjšim miselnim naporom lahko ugotavljali predvsem hierarhije nadrejenih in podrejenih pojmov. Knjige imajo namreč lahko zelo splošne naslove, vendar različnih hierarhičnih stopenj, npr. dela, ki govorje na splošno o družbenih vedah (UDK 3), o politiki (UDK 32), o notranji politiki (UDK 323), o socialnih skupinah (UDK

323.3), o občanih (UDK 323.32), o kmetih (UDK 323.325), o zakupnikih (UDK 323.325.3) itd. Številne hierarhične ravni, ki jih zrcalijo naslovi knjig, so torej za njihovo sistemsko ureditev brezpogojno potrebne. Vprašanje je le, do kakšne globine naj sežejo, da so lahko za porabnika še smotrne, pri čemer je treba opozoriti na temeljno zakonitost: kolikor globlje stoji pojem v hierarhiji, kolikor bolj je torej zožen in specificiran, toliko več je možnosti, da se pojavi še v drugih hierarhijah pojmov. V gornjem primeru so prve tri navedene hierarhične stopnje determinirane, se pravi, da jih ne moremo opredeliti v drugih hierarhijah; nasprotno pa lahko o socialnih skupinah in nadaljnjih stopnjah govorimo še pri sociologiji in državnem pravu (UDK 301, 342.54), o občanih poleg tega še pri ustavnih pravicah (UDK 342.7), o kmetu vsaj še pri kmetijstvu (UDK 631.5), o zakupnikih pa še pri proizvodnji dobrin, javni upravi, kmetijstvu in prometu (UDK 338.954, 35.073.513.1, 631.11, 656.076.4). S tem pa zadene mo na čisto neopaženo temeljno mejo, do katere je učinkovitost UDK za porabnika še ustrezna in preko nje neustrezna. Z nadrobnejšo delitvijo podpojmov postaja možnost delitve vse večja, vendar tudi vse manj nujna in vse bolj poljubna, kar povzroča pri porabniku vse večjo zmedo. Bodoča ustrenejša UDK bo morala upoštevati, da podrobnejša delitev ni vedno smotrna in da zato ne bo navajala specialnih pojmov, ki so opredeljivi v različnih hierarhijah. In ker gre za knjige, ki se kot celote običajno ne posvečajo specialnim vprašanjem, ampak kvečjemu skupku takih vprašanj, ki jih lahko opredelimo s širšo hierarhično stopnjo, zato bo taka skrajna UDK primernejša za obdelavo knjig, kot so dosedanje izdaje, ki počenjajo Siziovo delo z uvrščanjem specialnih pojmov v vse mogoče hierarhije.

Drugače pa je pri specialnih dokumentih, kot so na primer disertacije, znanstveni članki ali patenti itd. Le-ti se posvečajo predvsem specialnim vprašanjem in bolj ko so problemi diferencirani, toliko več vsebinskih značilnosti obravnavajo. S številom značilnosti pa raste tudi število njihovih kombinacij in prav v teh je običajno prvenstveni doprinos znanosti takih dokumentov. Višje število kombinacij vključuje tudi višje število hierarhičnih ravni, v katere dokument posega; le-te postanejo pri iskanju dokumenta tem manj potrebne in toliko večja navlaka, kolikor bolj je dokument specializiran. Splošni pojmi, ki opredeljujejo hierarhije, niso več posebno važni, pač pa kombinacija pojmov, ki naj zadene bistvo vprašanja, ki ga postavlja porabnik specialist. Tako postanejo pri iskanju podatkov (in ustrezno tudi pri programiranju za avtomatsko obdelavo podatkov) kombinacije več vrstilcev UDK sistema s številnimi hierarhičnimi nivoji tako težavne, da lahko trdimo, da številčnost hierarhičnih ravni (ki raste z večjo specifičnostjo pojmov) sploh ni vskladjiva s kombinacijo teh pojmov. V tem je poglobitvi razlog odklanjanja UDK sistema v dokumentaciji, pa tudi pojasnilo, zakaj tezavri tako vpadljivo varčno ravnajo z nadrejenimi in podrejenimi pojmi. Avtor zaključuje svojo primerjavo klasifikacijskih sistemov s temi ugotovitvami: dasi je obseg knjig obširen, je njihova vsebinska značilnost problemsko omejena in običajno razvidna iz naslova: splošnemu porabniku, ki išče visoko odmevnost informacije (pa zato tolerira balast), je na ta način ostrina selektivnosti sicer zavestno omejena, a zadostno zagotovljena s številnostjo hierarhičnih ravni. Nasprotno pa je obseg člankov in podobnega gradiva običajno majhen, njihova vsebinska značilnost pa problemsko široka, komaj zajeta v

naslovu in zato ugotovljiva le iz vsebine; specialnemu porabniku, ki išče visoko preciznost informacije, je ostrina selektivnosti nujen pogoj in jo doseže s kombinacijo nehierarhičnih deskriptorjev. Bibliotečni UDK sistem in dokumentacijski sistem tezavrov sta torej različna, a oba potrebna svojemu krogu porabnikov glede na različne vire informacij; čeprav si nista skladna, sta vendar komplementarna klasifikacijska sistema.

Ob koncu naj opozorimo še na eno tematsko številko letnika (št. 4/5), ki je posvečena 25. obletnici »Nemške družbe za dokumentacijo« (DGD — Deutsche Gesellschaft für Dokumentation). Ta družba je kmalu po svojem nastanku začela izdajati našo revijo, ki bo prihodnje leto praznovala svoj srebrni jubilej.

Stanislav Kos

Buch und Bibliothek. Fachzeitschrift der Bibliothekare an Öffentlichen Büchereien e. V. Reutlingen, 25(1973)1—12.

Na letni skupščini društva zahodnonemških bibliotekarjev v javnih knjižnicah junija 1974 je Wolfram Henning poročal o tem, kako se je izza l. 1971 revija vsebinsko in oblikovno preuredila (glej tudi poročila v preteklih letnikih Knjižnice), preuredila pa tudi v organizaciji urejanja. Skupna konferenca izdajateljev in urednikov se je zedinila, da revija BuB ne bo organ vodenja ali usmerjanja društva, pač pa torišče menjave mnenj. Trenutno je finančni položaj ugoden — v letu 1973 je imela revija 430.000.— DM (!) denarnega prometa (tako poročila v 7/8. številki BuB urednik — primus inter pares — Dietrich Segebrecht), obetajo pa se baje manj ugodni časi — pred durmi so različne podražitve.

Poročili sta bili prebrani v sklopu kongresa zahodnonemških bibliotekarjev l. 1973 v Hamburgu. Ta